

Warszawa, dnia ²¹ lipca 2021 r.

7m/2021/PIP/PKu/ZG

Szanowny Pan
nadinsp. Piotr Mąka
Komendant Wojewódzki Policji
w Poznaniu
ul. Kochanowskiego 2a
60-844 Poznań

Szanowny Panie Komendancie,

I. WPROWADZENIE

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie wyrazić zaniepokojenie sytuacją opisaną w publikacji Łukasza Cieśli na łamach portalu Onet pt. „Mieszkaniec Krotoszyna zmarł podczas interwencji policji. Dopalacze czy uduszenie?”¹. Jak wynika z artykułu, 30-letni Tomasz Osiński zmarł na początku marca w budzących wątpliwości okolicznościach.

II. STAN FAKTYCZNY

Z doniesień prasowych wynika, że dnia 3 marca 2021 r. matka Tomasza Osińskiego zadzwoniła na numer alarmowy 112 po tym, gdy mężczyzna zażył dopalacze i krzychał, że „pali go w gardle”. Jak wskazano w publikacji portalu Onet.pl, matka mężczyzny liczyć miała, że „przyjadą ratownicy medyczni i dadzą mu zastrzyk na uspokojenie”. W taki sposób przebiegać miała bowiem wcześniejsza interwencja, w trakcie której towarzyszący ratownikom funkcjonariusze dbać mieli jedynie o bezpieczeństwo 30-latka.

Tym razem jednak na miejsce miało przyjechać najpierw czterech policjantów, którzy – gdy rodzina mężczyzny wyszła z pokoju – mieli skuć go kajdankami, a następnie przyciskać jego klatkę piersiową i twarz do łóżka. Gdy pan Osiński klęczał na ziemi z twarzą wciśniętą w materac, policjanci mieli stać na jego nogach i klęczeć na jego plecach. Kiedy po kilkudziesięciu minutach

¹ Ł. Cieśla, *Mieszkaniec Krotoszyna zmarł podczas interwencji policji. Dopalacze czy uduszenie?*, Onet.pl 18.05.2021 r., <https://wiadomosci.onet.pl/poznan/krotoszyn-zmarl-podczas-interwencji-policji-sledztwo/2nfj1dt> (dostęp: 24.05.2021 r.).

przyjechali ratownicy medyczni, z mężczyzną miało już nie być kontaktu, a policjanci mieli wymuszać na nich jak najszybsze podanie zastrzyku, choć mężczyzna miał już wówczas nie oddychać i był siny. Pomimo próby reanimacji nie udało się przywrócić czynności życiowych.

Z doniesień medialnych wynika ponadto, że zgodnie ze stanowiskiem przedstawionym przez rzecznika krotoszyńskiej Policji, przed przyjazdem ratowników z 30-latką był kontakt słowny, a on sam był pobudzony do momenty przyjazdu ratowników – stracił przytomność dopiero po podaniu mu zastrzyku. Z wersją przedstawioną przez Policję nie zgodził się pełnomocnik rodziny zmarłego, adw. Tomasz Terpiński, który zwrócił uwagę, że komunikat był przedwczesny.

III. STAN PRAWNY

Helsińska Fundacja Praw Człowieka jest organizacją pozarządową, której statutowym celem jest ochrona praw człowieka. Należy podkreślić, że śmierć osoby pozbawionej wolności (w tym osoby faktycznie pozbawionej wolności w trakcie policyjnej interwencji) może stanowić potencjalne naruszenie art. 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (dalej: *EKPC, Konwencja*), stanowiącego o prawie do życia.

Zgodnie z art. 2 EKPC, prawo każdego człowieka do życia jest chronione i nikt nie może być umyślnie pozbawiony życia. Prawo do ochrony życia, podobnie jak wolność od tortur, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, stanowi jedno z najważniejszych praw gwarantowanych w Konwencji, nie może być derogowane, a wszelkie ograniczenia muszą być rozumiane jak najbardziej ściśle².

Za L. Garlickim podkreślenia wymaga, że **pozbawienie wolności przez funkcjonariuszy państwowych oznacza przejęcie przez nich odpowiedzialności za życie i integralność fizyczną danej osoby**. Zakłada się bowiem, że – skoro już doszło do pozbawienia wolności – to osoba taka pozostaje pod pełną kontrolą państwa i nie może stwarzać zagrożeń, o jakich mówi art. 2 ust. 2 EKPC³. W przypadku śmierci osoby znajdującej się pod kontrolą państwa, Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: *ETPC, Trybunał*) przyjmuje domniemanie, że doszło do niej w wyniku działań funkcjonariuszy – ciężar przekonującego wykazania, że było inaczej, spoczywać będzie na państwie⁴. Obowiązek ten rozciąga się na przedstawienie spójnego i przekonującego ciągu wydarzeń oraz odpowiednich dowodów świadczących o prawdziwości przedstawionej

² Wyrok ETPC z dnia 27.09.1995 r. w sprawie *McCann i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 18984/91, §§ 146-147.

³ L. Garlicki (red.), *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz do artykułów 1-18*, Tom. 1, Warszawa 2010, s. 81.

⁴ Wyrok ETPC z dnia 27.06.2000 r. w sprawie *Salman przeciwko Turcji*, skarga nr 21986/93, § 100.

przez funkcjonariuszy wersji wydarzeń⁵. Odpowiedzialność państwa przybiera tu szerszy charakter, gdyż, obok generalnie przewidzianej przez art. 2 ust. 2 EKPC odpowiedzialności za ekscesywne użycie „śmiertelnej siły”, pojawia się odpowiedzialność za zaniedbania prowadzące do utraty życia spowodowanej działaniami osób trzecich, chorobą bądź wypadkiem⁶.

Z art. 2 EKPC wynika nie tylko ogólny materialny obowiązek ochrony życia ludzkiego i ściśle z nim powiązany zakaz pozbawiania życia, ale i proceduralny obowiązek przeprowadzenia efektywnego śledztwa w każdym przypadku, gdy zachodzi podejrzenie, że doszło do naruszenia obowiązku materialnego⁷. Konwencja zobowiązuje państwo do wyjaśnienia każdego przypadku utraty życia, który w sposób oczywisty nie wynika z przyczyn naturalnych. Zakaz pozbawiania życia przez funkcjonariuszy państwowych byłby bowiem praktycznie nieefektywny, gdyby nie istniała procedura, w której możliwa byłaby ocena każdego przypadku użycia „śmiertelnej siły”⁸.

Jak podkreśla ETPC „postępowanie karne musi zostać wszczęte i prowadzone z urzędu, gdy tylko władze powezmą wiadomość o przypadku pozbawienia życia”⁹. Samo postępowanie zaś musi mieć charakter efektywny, tzn. musi być prowadzone w sposób pozwalający zarówno na ustalenie przebiegu wypadków, jak i – ewentualne – oskarżenie i ukaranie osób odpowiedzialnych za bezprawne pozbawienie życia. Warto nadmienić, że w warunkach ponoszenia przez władze pełnej odpowiedzialności za życie i zdrowie człowieka (np. pozbawienia wolności) nieadekwatność krajowego dochodzenia może doprowadzić do konkluzji, że doszło do naruszenia art. 2 w aspekcie materialnym¹⁰. Naruszeniem proceduralnego obowiązku rzetelnego śledztwa będą m.in. sytuacje, gdy prowadzący postępowanie będą osobami bezpośrednio współpracującymi z osobami podejrzanymi¹¹, zaniechanie przeprowadzenia czynności niezbędnych dla wyjaśnienia okoliczności sprawy¹², jak również niewystarczająco krytyczna ocena wersji wydarzeń przedstawionej przez podejrzanych funkcjonariuszy¹³.

Śmierć człowieka nie będzie uznana za sprzeczną z tym artykułem wyłącznie w enumeratywnie wymienionych w art. 2 ust. 2 Konwencji sytuacjach, o ile wynika ona

⁵ Wyrok ETPC z dnia 26.02.2008 r. w sprawie *Mansuroğlu przeciwko Turcji*, skarga nr 43443/98, § 80.

⁶ L. Garlicki, *Konwencja...*, tamże.

⁷ Wyrok ETPC z dnia 30.03.2016 r. w sprawie *Armani da Silva przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 5878/08, § 229.

⁸ Wyrok ETPC w sprawie *Armani da Silva...*, § 230.

⁹ Zob. wyrok ETPC z dnia 28.07.1998 r. w sprawie *Ergi przeciwko Turcji*, skarga nr 23818/94, z dnia 6.07.2005 r. w sprawie *Nachova i inni przeciwko Bułgarii*, skargi nr 43577/98 i 43579/98.

¹⁰ Wyrok ETPC z dnia 24 marca 2009 r. w sprawie *Moisiejew przeciwko Polsce*, skarga nr 11818/02, § 65.

¹¹ Wyrok ETPC z dnia 15.05.2007 r. w sprawie *Ramsahai i inni przeciwko Holandii*, skarga nr 52391/99, §§ 335-341.

¹² Wyrok ETPC z dnia 4.04.2006 r. w sprawie *Sergey Shevchenko przeciwko Ukrainie*, skarga nr 32478/02, §§ 72-73, wyrok ETPC z dnia 20.05.1999 r. w sprawie *Oğur przeciwko Turcji*, skarga nr 21594/93, §§ 90-93.

¹³ Wyrok ETPC z dnia 8.04.2004 r. w sprawie *Özalp i inni przeciwko Turcji*, skarga nr 32457/96, § 45.

z bezwzględnie koniecznego użycia siły. „Bewzględna konieczność” w tym zakresie oznacza w szczególności konieczność rygorystycznej oceny, czy takie użycie siły było ściśle proporcjonalne do zamierzonego celu (wymienionego w art. 2 ust. 2 EKPC – obronie przed bezprawną przemocą, zgodnego z prawem zatrzymania, zgodnych z prawem działań podjętych w celu tłumienia zamieszek lub powstania). Brać należy pod uwagę również całokształt okoliczności towarzyszących danej sytuacji, w tym również możliwość kontrolowania sytuacji przez funkcjonariuszy czy przygotowania się do interwencji i zaplanowania jej przebiegu¹⁴. Ocena ta powinna zmierzać również do ustalenia, czy władze publiczne podjęły należyte starania w celu minimalizowania ryzyka dla życia osób, w sprawie których interweniowano¹⁵.

IV. PODSUMOWANIE

Mając na uwadze powyższe rozważania, w świetle doniesień medialnych, śmierć Tomasza Osińskiego budzić może poważne wątpliwości pod kątem art. 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, stanowiącego o ochronie życia człowieka. Konwencja, zobowiązując państwo do powstrzymania się przed umyślnym i bezprawnym pozbawieniem życia, przenosi na państwo ciężar opieki nad jednostką pozbawioną wolności, a w razie jej śmierci – nakłada na nie również obowiązek wszechstronnego wyjaśnienia okoliczności oraz pociągnięcia ewentualnych winnych do odpowiedzialności. Z tego względu zwracamy się do Pana Komendanta z uprzejmą prośbą o zbadanie przedmiotowej sprawy i poinformowanie Fundacji o poczynionych ustaleniach.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

Łukasz Wyreny

Artur Lub...

¹⁴ Wyrok ETPC w sprawie *McCann i inni...*, §§ 149-150, wyrok ETPC z dnia 9.10.1997 r. w sprawie *Andronicou i Constantinou przeciwko Cyprowi*, skarga nr 25052/94, § 182.

¹⁵ Wyrok ETPC w sprawie *Bubbins przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 50196/99, § 141.